

PEM 2649-2
V9

T. ALGMA

AJALOO TÖÖVIHK

ÜHES TÖÖJUHAATUSTEGA

ALGKOOLI VI ÕPPEAASTALE

I VIHKK

3. TRÜKK

Eha Kont 4 kl.

ENSV Vabariiklik
Sõdalajate Teadusinstituut

KIRJASTUS O.Ü. „LOODUS“
Tartu 1938 Tallinn

PEM 2649-2
V9

42-93-2

Kuidas kasutada töövihku.

1. Enne ülesannete täitmist loen läbi tööjuhatuse ja siis vastava peatüki raamatust. Kui kõik selge ja arusaadav, asun üksikute ülesannete täitmisele.
2. Ülesanded täidan samas vihus, teisi vihke pole vaja. Kirjutan ainult vastuse või jätkan trükitud lause mõtet.
3. Kirjutamiseks ja joonistamiseks on vihus jäetud vajalik ruum. Kirjutan vastused hästi kokkuvõtlikult ja lühidalt, kuid siiski täpselt ning tabavalt. Mõtlen enne vastuse, siis kirjutan.
4. Joonistamisel taban lihtsate joontega kõige olulisema.
5. Mõne numbri juures puudub ülesanne. Selle ütleb õpetaja või, kõige parem, koostan ise.
6. S-ga märgitud ülesannetele mõtlen vastuse valmis ja vastan suuliselt, aga soovi korral ja kui aega, siis kirjutan.
7. +-ga märgitud ülesanded täidan vabal valikul.

Eestlaste seisukord Vene valitsuse alguses. (0,5 tundi.)

M. a. j. III¹, lk. 3—4; E. a.², lk. 3—8.

- + 1. Millega seletada, et Vene valitsus kinnitas kergesti mõisnikkude eesõigused? *sest ta kartis et mõisnikud*

va hakkasid talle vastu.

2. Loendan kolm Rootsi uuendust, mis olid talupoegadele kõige tähtsamad ja mis Vene ajal kaotati: *Vakuraamatud seati sisse*

Oli kindlustatud riigimõisas talupojale maakasutamise õigus. Tameiti oli talupojal omandi õigus vallasvarale.

3. Kirjutan lühidalt, mis mõisnik Vene aja alguses võis teha:

a) talupoja isikuga: *talupoega loeti ihu ja hingega mõisniku omaks.*

b) talupoja maaga: *Mõisnik võis teda vabalt kohalt välja tõsta ja talumaad mõisa külge liita.*

c) talupoja muu varaga: *Talupoja kogutud vallasvara*

loeti mõisniku omaks mida ta igal ajal võis ära võtta.

- S. 4. Võrreldes Rootsi ajaga kasvasid Vene valitsuse alguses talupoegade orjused ja maksud suuremaks. Seletan lühidalt, millest oli see tingitud: *R. Loomes maa sisenine valitsus läks täielikult mõisnikute kätte.*

¹ J. Parijõgi, T. Algma, Möödunud ajad jutustavad III. Ajaloo tööraamat algkooli VI klassile.

² J. Adamson, Eesti ajalugu ühenduses üldajalooga. Algkooli VI õppeaastale.

Vana kord. (1,5 tundi.)

M. a. j. III, lk. 5—12; E. a., lk. 9—13.

- + 1. Kuningavõimu suurenemisele mõjusid kaasa: *Talupoegade (markuseid) maksud ja tekkisid ka riigi võlad*
2. Prantsuse kuningakoja hiilgav elu puudutas riigihuve seega, et *tekis riigis võlgu ja rahvas elas viletsuses.*
3. Vana korra aegsed seisused Prantsusmaal: *Vana korra aegsed seisused vaimulikud ja aadel, linnakodanikud, talupojad.*
4. Eesõigustatud seisused olid: *vaimulikud ja aadel.*
- +5. Kuidas veetsid eesõigustatud seisused oma aja? *Eesõigustatud seisused veetsid oma aega väga lõbusalt ja priis-kavalt kuna rüües varandust kogusid talupojad.*
6. Nimetan tähtsamad tunnused, mille poolest ainuvalitsuslik riigikord erineb vabariigist: *Ainuvalitsuslikul riigi korral on kõik võim (rahvas käes), riigijuhi käes. Kuna vabariigi juhil rahvas oma erinädajate kaudu.*
7. Nimetan kolm tähtsat kohustust, mis tegid talupoegade elu eriti halvaks: *Talupojad elasid mõisa maal ja need mõndrid kõigeid maksu ja teopäevi vaimulikud nõudsid kinnist ja peale selle oli talupojal tasuda veel riigile maksu.*
8. Täidan järgneva tabeli:

Seisused	Millest elatusid	Kohustused riigi vastu	Teised kohustused	Mis muud tabavat oleks öelda
Aadel	Talupoegade tööst	Ei mingial kohustusi.	nende hulgest valiti kõrge mad ametnikud	Elase väga pillavalt
Vaimulikud	Talupoegade maksustest	Ei mingisid kohustusi	Teise kohutusi neil ei olnud.	Vaimulikud püüdsid elada suurest sissetulekust kuna alampäi vaimulikud ei saanud elada on vähe
Linnakodanikud	Linnakodanikud elataseid endid käsitööst.	Riik nõudis neilt makse ja saatsid igasuguseid eeskirju kuidas tuleb kõrge boimata	kauplemisel olid määra-duk hirkad ja talustasid mõõdukad kaalud.	Nad said haridust ja oppisid koolides lugesid varamatuid kuid nad palmas rahul oma eluga sest nad ei diid maksma riigile.
Talupojad	Talupojad elatusid endi tööst põllul.	Nad maksid riigile kõigeid makse	Val oli neil vaimulikele kinnis maks ja aadlile ehk kloostrile anille valit supe all nad olid oma maksud.	Talupoeg maksis tootis mõnu kuu vaimulikku ja riiki kuna talle endale nii vab, et häda ja penudus välitses alati küla des ka keijama ei tahti kuul minna.

Valgustussajandi ideed. (15 min.)

E. a., lk. 14—17.

1. XVIII sajandit nimetatakse valgustussajandiks seepärast *et see algas 18. kolmas seisus oma tööl rahva kaudu ja kuna rahvas oli suurel võlgades.*
2. Kirjanikud ja mõtlejad astusid välja järgmiste vana korra pahede vastu: *Rahva suurde maksude vastu riigile ja naislikele ja vaimulikele tulimaksu kuna ise pöördusid ja häda kantsid.*
3. Voltaire oli *ainuvõim* riigikorra pooldaja, Montesquieu *parlament* ja Rousseau *Tabariigi* pooldaja.

+4. Uutel mõtetel oli siiski mõju, näiteks:

Suur Prantsuse revolutsioon.

Seisuste saadikutekogu. (45 min.)

M. a. j. III, lk. 13—18; E. a., lk. 17—21.

1. Põhjused, mis sundisid kokku kutsuma seisuste saadikutekogu: *riigi suuresse võlgadesse sattumine rahva rahulolematuse suurenenine ja kõigil valitsev mõisnike ja vaimulike omavoli.*
2. Saadikutekogu pidi lahendama järgmisi ülesandeid: *pidi arutama kust saaks riik uusi tuluvõtteid, et võiks tasuda vanad võlad ja aidata rahva rahulolematuse põhjusi.*
3. Saadikute vahel tekkisid lahkkelid, sest kuningas hoidis *vaimulike ja aadlike poole kuna holmandat seisust ei pannud tähele.*

4. Kolmanda seisuse saadikute tähtsamad otsused (lühidalt!):

1. Lubasid anda praeguse rahva asemikute osusele lisati, et ainult Rahvakogul on õigus rahvaasja korraldada.
2. Lubasid kuningriigi põhi seaduse valmis rajada kindlale alusele.
3. Lükkest on puustunud, kes seda seadust rikute on rahva arvamuse suunamistele vääriline.

+5. Kolmanda seisuse saadikuile tehti mitmesuguseid takistusi, näiteks:

Pandi koosoleku saali ukseid kinni ja pärast ühist koosolekut lasti neil koosolekus saalist lahkukskuma nad ei lahkenud.

6.

Revolutsiooniline liikumine Pariisis ja maal. (45 min.)

M. a. j. III, lk. 19—23; E. a., lk. 21—24.

1. Mis kihutas rahva tormijooksule Bastille'i peale? Bastilli oli vangimaja, kus olid ka süüdlased vangid.

2. Maal algas revolutsioon seega talupojad kuulsid, et Paris on alanud revolutsioon võtsid nad juhuslikud sõjariistad ja hakkasid mõisaid ja kloostrid.

3. Asutava kogu 4. aug. öö koosoleku tähtsus: tühistati kõik feodaalsed kohustused ja vaimulike loolused kühmusest.

+4. Millega seletada, et eesõigustatud seisused 4. aug. öö koosolekul kergesti loobusid eesõigustest?

Kas nad olid kaasa kistud mässust ja arvavad et mäss sellega väibub kui nad õigusest loobuvad.

+5. Põhjusi, miks kuningas sunniti asuma Pariisi: Kuningal on oli küllalt leiba ja siis Pariisi ka leiba saab.

Asutava kogu tööst. (20 min.)

M. a. j. III, lk. 23—25; E. a., lk. 24—26.

1. Asutav kogu oma otsustega ja põhiseadusega viis läbi mitmed uuendused. Täidan selle kohta tabeli:

Keda uuendused puudutasid	Milles seisid uuendused	Kuidas oldi rahul
Kuningas	Kuninga mõisade kinnistades riigile ja kuningale võime püüata.	Kuningas ei ole rahul, et tema ees õigusi püüata.
Aadel	Pidid maksmata maksu ja võeti ära eesõigused.	Tahtis, et tema võis talupoegadele nõuda mis tahtis, ja ei ole rahul eesõigusega rahul.
Vaimulikud	Vaimulikud loolusid kinnisest ja muist maksudest, mis koormasid talupoegi.	Linnakodanikud ei tahtnud rahul olla et nad pidid makse maksma.
Linnakodanikud	Linnakodanikud ei tahtnud maksma makseid, mis koormasid talupoegi. Valid võisid maksma ainult rikkamad.	Vaimulikud tahtsid ikka veel kinnisest.
Talupojad	Kaotatidi osa feodabõigusi.	Ei tahtnud makse maksta, tahtsid vabaks saada.

- +2. Millise valgustussajandi kirjaniku mõtted olid 1791. a. põhiseaduses teostatud?

3. Emigratsiooni põhjusi: et välismaal sõjaväge koguda välismaalase nime Pranture korra vastu õhutada

Kuninga saatus. (25 min.)

M. a. j. III, lk. 26—29; E. a., lk. 26—28.

1. Milleks kuningas võttis ette põgenemiskatse?

Ja tahtis vältida abi paluda et, endale võimu võita.

2. Kuninga troonilt heitmiseks andsid põhjust ~~ant~~ kahtlustati kuninga suhteid prantsusmaale ~~ja~~ vanadele riikidega.
3. Kuninga hukkamist nõudsid ja kordunud ning rahvas.

+4. Millised kuninga enda otsused ja sammud mõjusid kaasa ta kukutamisele? ~~et ta ei saanud enam võtta~~ et ta ei saanud võtta vastu uut põhiseadust

S. 5. Kuidas mõjus kuninga saatus välisriikidesse?

Terroriaeg. (45 min.)

M. a. j. III, lk. 30—34; E. a., lk. 28—30.

1. Robespierre'i võimuaega nimetatakse hirmu- ehk terroriajaks see- pärast ~~ta~~ hukkas palju inimesi girjotiniiga, ning ka ilmsüütu inimesi.

S. 2. Mis põhjustas hirmuvalitsuse? Hirmuvalitsuse põhjendas see et sedasi mässu maha suruda ja kahtlasi isikuid riigist kätte hävitada ja nii saada osalt mässu suruda.

3. Kuidas suhtus rahvas hirmuvalitsusse? Rahvas kartis, ning alguses oli jakobiinidele rahva poole hoid, nad arvavad, et saavad. Tead mis paremused kindlalt vähesed ja verevalamist on ajada palju, siis tahtsid kartada Terrori ajaga.

4. Revolutsiooniajal pidi rahvas kannatama palju raskusi ja puudusi, näiteks: raha väärartus langes, leiba ei saanud tarvilikul määral

+5. Mis andsid rahvale jõudu ja tahet viletsuste võitmiseks? Et saada vabaks mõistliku vaimu alt.

+6. Hukkamisriistaks hirmuajal oli giljotiin.

Kokkuvõtteks ja kordamiseks. (1 tund.)

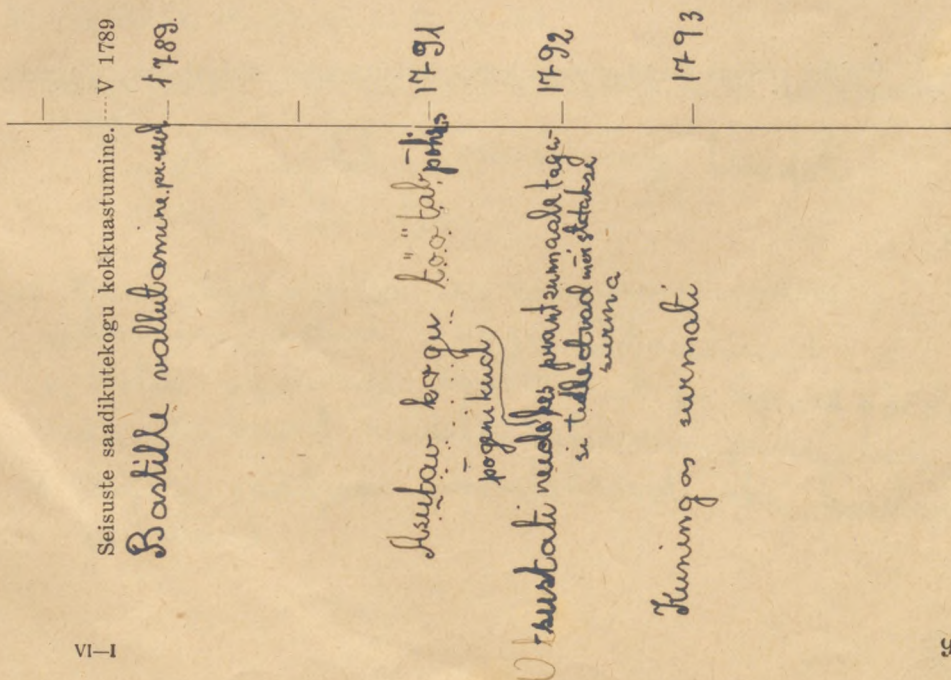
1. Suure Prantsuse revolutsiooni põhjustasid: Talupoegade ja linnaelavate rahulolematuse oma elu pärast ja seisuste vahel.
2. Täidan tabeli:

Sündmus	Selle põhjus
Eesõigustatud seisuste saadikud nõudsid lahus töötamist ja hääletamist	
Kuningas koondas sõjaväe Pariisi ümbrusse	
Maal põletati feodaalõiguste alguskirjad	arvati et siis ka feodaalõigused kaovad.
Jakobiinid nõudsid kuninga surma	sest kuningas oli vabariigi vastane
Välisriigid asusid Prantsusmaaga sõjajalale	et mõistlikud välisriike ohustaksid
Asutati tribunaalkohus	et vabariigi vastaseid hukata.

3. Rahvaesinduskogud töötasid mitmesuguste nimede all. Kirjutan esinduskogud ajalises järjekorras, kuid vastava riigivormi nimetuse alla:

Ainuvalitsus	Piiratud ainuvalitsus	Vabariik
1)		
2)		
3)		
4)		
5)		
6)		

4. Kirjutan ajajoonele revolutsiooni tähtsamad sündmused ning aja (joonevahe = 1 aasta):

5. Täidan revolutsioonija tegelaste kohta tabeli:

Nimi	Mis tema kohta oleks öelda tabavat
Rubinspikse.	(legi kossalekutidka) teigi valvareingi kassuks kihutus tööd ja pidi as kossalekuid, oli jokatunide juht. ja kõnemees.
Marat.	
Marat.	

+6. Revolutsioonile töötasid vastu:

+7. Pariisi rahvas etendas vana korra kukutamisel tähtsat osa; näiteid:

8.

Napoleon Bonaparte.

Napoleoni noorus ning tõus kindraliks. (20 min.)

M. a. j. III, lk. 36—38; E. a., lk. 32.

1. Kirjutan, mis leian Napoleoni iseloomus meeldivat tema noorpõlves:

Tema tagasi hoidlik meeloom ja eelasi piiridlik-
kus.

- +2. Missuguste raskustega tuli Napoleonil võidelda teenistuse algaastail?

Teenistuse algaastail tuli tal võidelda
vaseusega, sest pealk oli väga väike.

3. Napoleon ülendati kindraliks järgmiste teenete eest: kahur või
juhatamise ja Touloni vallutamise eest.

Itaalia ja Egiptuse sõjakäigud. (1,25 tundi).

M. a. j. III, lk. 38—45; E. a., lk. 32—33.

1. Millega seletada, et sõjaväe juures oli Napoleon suures lugupidamises
ja aus?

Ta oli ajalike tõsine ning kindel
oma käskudes.

- +2. Koostan Itaalia sõjakäigu kohta lühilausealise jutustuskava:

- 1) Aru väited, et kogu Itaalia
- 2) Kalm sõjaväe värvitud ja liigul väidetud.
- 3) Xaustelased rindelt lahikuma sunnitud.
- 4) Kõrda saatjaks prantslased nhe kindrali
juhatusel.

3. Itaalia sõjakäiguga Napoleon osutas Prantsuse riigile järgmisi teeneid:

Aitas niigiraha hädast, võitis ~~pe~~ Prantsusele
au ja kuulsust.

4. Egiptuse sõjakäik võeti ette selleks, et kaudsel teel korraldada
oma vihaseemale vaenlasele, Inglisele, kätte
süst Egiptuses asuvad inglise kaubandusalad.

- +5. Koostan Egiptuse sõjakäigu kohta lühilausealise jutustuskava:

- 1) Napoleonil minnak Egiptusesse
- 2) Napoleon läheb Kairose
- 3) Teade laevade ~~ar~~ uputamisest
- 4) Napoleon Egiptuse elu korraldamas
- 5) Napoleon ilma sõduritega koduteel.
- 6) Napoleon Prantsusmaal päästmas.

6. Napoleon pidas lugu haridusest ja teadusest; näiteid: Egiptuse
minnes võttis kaasa kõiksugu teaduse mehi
ja looduse uurijaid.

7. Napoleon osutas erilist vahvust järgmistel juhtumitel: Jäi kui
tal Egiptuses olles laevad purustati ei &
heitnud ta veel meelt.

8.

Napoleon haarab võimu ja saab keisriks. (20 min.)

M. a. j. III, lk. 45—48; E. a., lk. 33—34.

1. Võimuhaaramise juures olid Napoleonil abiks *röövlots on palnud veel vahumid ja rahva poolehoid*
2. Võimuhaaramine õnnestus Napoleonil kergesti. Millega seda seletada? *Rahvas kannatas vihet rüst ja nöörad nii gi olid Ho Rantseise vastased.*
- +3. Konsulijastu kestis (kui kaua?).
4. Kui Napoleon sai keisriks, siis teised Euroopa riigid *Ho moodus- barid liidu, aga liiga saades, tunnus tasid nad Napoleoni võimu*
5. Napoleoni võimu all ei olnud Euroopa riikidest *Inglismaa ja Venemaa.*
6. Kontinentaalblokaadi abil Napoleon taotles (mis sihte?) *Inglis- maa võimu kaubandust nõrgestata*

Sõjakäik Venemaale. (30 min.)

M. a. j. III, lk. 48—54; E. a., lk. 34—36.

1. Napoleon võttis ette sõjakäigu Venemaale selleks *et Venemaa taganes kontinentaalblokaadist, mis on tema riigile lausa kahjuks.*
2. Koostan Venemaa sõjakäigu kohta lühilausealise jutustuskava:
 - 1) Borodonoo lahing Venelased taganevad ja põgenuvad
 - 2) Napoleon Moskvas. Moskva pannakse tulele.
 - 3) Napoleon väärusmedega kochutud.

3. Peale prantslaste võtsid Venemaa sõjakäigust osa: kõik prantsuse võimu all olevast rahvast.

+4. Loendan hädasid ja viletsusi, mida kannatasid Napoleoni väed Venemaal: Venemaal olev prantslasile tundmatu külm, millega nad põlnud kokkunenud. A. Nõlg. Moskva põlema põnemine.

5. Venemaa sõjakäik lõppes seega et Napoleon põlnud (võitnud) kaotanud siin ühtki lahikut, äga tuli tagasi väest hävi tatult.

6.

Napoleoni langus. (20 min.)

M. a. j. III, lk. 54—56; E. a., lk. 36.

1. Napoleoni-vastasessse liitu astusid järgmised riigid: Venemaa ja tema Napoleonile võimust alla olevad riigid nagu Saksa riigid, Prussia ja teised ja ning Inglismaa.

2. Otsustava lahingu kaotas Napoleon (kus?) Otsustava lahingu kaotas Napoleon Waterloo juures.

3. Oma viimased päevad Napoleon saatis mööda (kus?) Ta viis elama Atlandi ookeanis asetsevale üksikule Helene saarele.

+4. Millega seletada, et Napoleoni viimased lahingud ei õnnestunud? Rahva poolehoid ja langus tja Venemaal kaotas ka palju.

+5. Napoleoni sõdade tähtsus: oli et ta viis prantsuse kultuuri ka kaugemale.

6.

Kokkuvõtteks ja kordamiseks. (1,5 tundi.)

1. Napoleoni käitumises ja tegudes oli

Meeldivat	Ebameeldivat
Napoleon oli alati julge ja väga hea oma sõjaväe es- otsas.	Tema Napoleon oli väga auhane.

2. Täidan tabeli:

Sündmus	Selle tagajärg
Napoleoni käitumine oli julge ning kindel	Rahva ja sõjaväe poolehoid tema poole.
Raskes seisukorras leidis Napo- leon sõduritele alati julgusta- vaid sõnu	Et sõdurid alati tema käskudel täitsid ja võitlemises valmis olid.
Napoleon ajas rahvasaadikute- kogu laiali	Valiti ta esimeseks konsuliks. ja
Aleksander I taganes kontinen- taalblokaadist	Napoleoni sõjakäik Venemaa- le
Venemaal tabasid Napoleoni külm, nälj ja tuli	Napoleoni tagari tulek väenü- s- metega, kuna ta polnud ühtki
Leipzigi „rahvaste lahingus“ sai Napoleon lüüa	Ta kotas ja viidi elama üksikute tunnet
Napoleon oma sõjakäikudel kan- dis laiali vabamaid mõtteid	

3. Peale Napoleoni on raamatus nimetatud veel teisi isikuid. Täidan nende kohta tabeli:

Nimi	Kes ta oli või kuidas puutus kokku Napoleoniga
Admiral Nelson	Oli Inglismaa laevade ülem Napoleon puutus kokku Bahemes.
Aleksander I	Oli vene keiser Napoleoniga puutus temaga kokku, lepingu sõlmisel ja sõjakäigul venemaal.

4.

5. Järgnevas tabelis märgitud aastaarvud ajajoonel tähistavad pöördepunkte Napoleoni elus. Ristkülikud ajajoone all tähendavad (üldjoontes vastavalt aastaarvudele) tähtsamaid ajajärke Napoleoni elus. Nooljooned all näitavad Napoleoni elus tõusu ja langust.
- Kirjutan märgitud aastaarvudele vastavad sündmused juurde.
 - Kirjutan ajajoonel veel mõned tähtsamad aastaarvud ning vastavad sündmused.
 - Leian Napoleoni elu ajajärgudele sobivad nimetused ning kirjutan need ristkülikutesse.
 - Värvin ajajärgud eri värvidega.
 - Nooljoone tõmban värviliselt.
 - Ajajärgude alla vastavatesse lahtritesse kirjutan (nõnda, et ei riku nooljoont) midagi tabavat ja ajajärgule sobivat.

Talurahvade kooli korraldus

Algus Teoorijuse ajal,

1. Pidi olema 3 igas vallas kool nimega valla-
kool ja igas kihelkonnas kõrgem kool nimega
kihelkonnas kool.

2. Valla koolis käisid lapsed kümne aastaselt
alates. Eriti oma tahtmise pärast sündmääral. Kihel-
konnas kooli pääsesid valla koolist oma tahtmise järgi.
^{laste}

3. Õpilaste vanemale vallakoolis maksu ei olnud
Õpetaja palga maksis mõis

4. Vallakoolis õpeti lugemist ja usuõpetust,
kes soovisid neile õpeti tähti ka.

5. Kooli peeti mõisa kulul.

6. Vanas koolis pandi rõõksu lugemisele ja
piiblikoole. Nüüdses koolis pandakse rõõksu ema-
keelele ja matemaatikale.

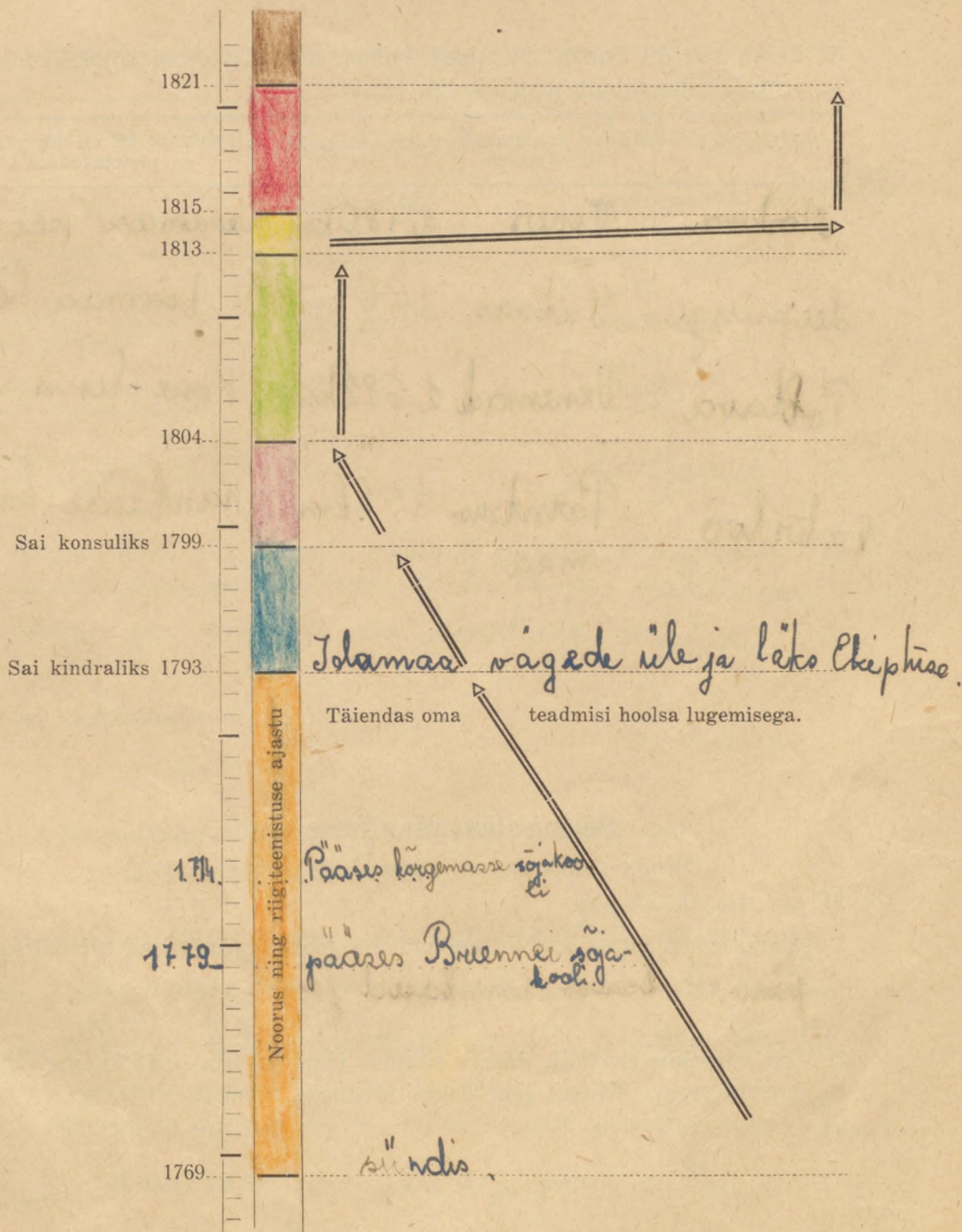
7. Teoorijuse ajal oli talupoeg lühiajaline
mõisa rentnik renti tasuti teoga

Talupoeg elas teoorjuse ajal niitsutares.
Maksud olid loomarga, kohtumaksu, ja -
mammaksu, kirikumaksud ja oyused.

Uued talurahva seadused.

Talurahva rahutused ja käärimised näi-
tasid, et talurahva elu teoorjuses on raske ja
vajab parandamist.

Napoleoni elukäik.

6. Leian kaardil linnad ja teised kohad, mis Napoleoni sõjakäikudega seotud, ning täidan nende kohta tabeli:

Koha nimi	Millises praeguses riigis asetseb	Kaugus Pariisist	Mis tähtsus tal oli või miks on nimetatud
Moskva	Venes	2480 km	Venemaa pealinn
Leipsingi	Yaksas	360 km	Yaksamaa linn.
Poltava	Venemaa	2682 km	Vene linn
Natšerloo	Prahtsus- maa	250 km	Prahtsuse linn

Soome alistamine Vene riigile.

Soome rahva saatust vanemal ajal. (0,5 tundi.)

M. a. j. III, lk. 57—58.

1. Muinassoomlastest olid kujunenud aja jooksul järgmised eri hõimud:
pärissoomlased, hämebased ja karjalased.
2. Kui võrrelda Eesti ja Soome saatust vanemal ajal, siis leiame palju ühiseid jooni. Täidan selle kohta järgneva tabeli:

Võrdlusala	Eestis	Soomes
Maa-alad jagunesid muist- sel ajal	Maakondadeks.	kirkkondadeks.
Juhtijaiks olid	Vanemad	vanelmuse põhimõttel
Maa vallutajad ning risti- usu toojad	Leikslased	Rootslased
Tähtsamad ristiusu levita- jad piiskopid	Albert	Toomas
Lõplikult alistati maa vöö- rale võimule (aastal?)	1227	~~1249~~ 1249
Teistest riikidest (rahvas- test) püüdsid maad vallu- tada	Ja	Venelased

3. Vööra võimu alla sattudes muutusid eestlased pärisorjadeks ning sunnismaisteks, soomlased aga said oma valitsuse
aga ja pidid so Rootsele makse
maksma.

Soome-Vene sõda 1808—1809. Porvoo maapäev. (40 min.)

M. a. j. III, lk. 59—63; E. a., lk. 38—39.

1. Soome-Vene sõja tähtsaim põhjus: et rootsi kuningas
ei astunud ~~ja~~ Inglismaa vastaste hülka,
ja selleks lubas korraldada Vene sõjakäike
soome

+2. Tähtsamaid sõja tegelasi nii ühelt kui teiselt poolt: Soomes: kind-
ralid Klercker ja Klingenspor Venes
Barshai de Tally.

3. Kirjutan tähtsamad sõjasündmused järjekorras:

4. Soome-Vene sõda lõppes a. 1809, seega andis kõik Soome-
Venele.

5. Porvoo maapäeva kutsus kokku (kes?) Aleksander I selleks,
et luua soomest iseseisev riik.

6. Porvoo maapäevast võtsid osa Soome seisundid
kindralid ja Aleksander I

+7. Kirjutan lühidalt ning kokkuvõtlikult, mis tähtsus oli Porvoo maa-
päeval:

Pärisorjuse kaotamine.

Katsed talurahva elu parandada. (20 min.)

M. a. j. II, lk. 64—66; E. a., lk. 40—43.

S. 1. Millest tuli, et hakkasid levima vabamad mõtted? Sellest, et Katriina I tütar talurahva seisukorraga

2. Tähtsamad katsed ja nõuded talurahva elu parandamiseks:

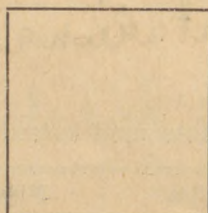
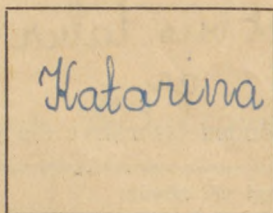
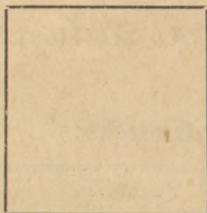
Nimi	Mida ta tegi või nõudis	Tagajärg
Katriina II	Ta reisib Liivimaale, nägi oma talupoegade elu, valetas, ning nõudis olukorra muutumist	Alkati Liivimaal talurahva olukorda parandama
Merkel	Kirjeldas oma kirjanduses talurahva elu	Neid kirja tööd oli suur määral
Uexküll	Parandas esimesena talurahva seisukorda	Võis eeskujul teistest riikidest
Teised	D. Browne nõudis Katriina ülesandel talurahva olukorra paranemist	Anti mõnel talurahvale mõned vabadused

Pärisorjusest vabastamine ja talupoegade elu korraldamine. (45 min.)

M. a. j. III, lk. 66—71; E. a., lk. 43—47, 64—65.

S. 1. Missugustel kaalutlustel nõustusid mõisnikud talupoegade priiklaskmisega?

2. a) Kirjutan ristkülikusse (keskel) talurahva priikslaskja keisri nime ilustatult. b) Vasemasse ruutu kirjutan Eestimaa talurahva priikslaskmise aastaarvu ilustatult ning suurelt, paremasse — niisama Liivimaa kohta. c) Joonise alla kirjutan suurelt, mis eestlased nende seadustega said ja mis jäi saamata:

3. Talupojad ei vabanenud pärisorjusest mitte kohe, vaid *mitmes*

jär *gus*

- +4. Talupojad said küll omavalitsuse, kuid halb oli see,

ei

5. Talupoegi kutsuti enne priikslaskmist (milliste nimedega?) *Talupoegade Vanemate nimele järgi*.
6. Perekonnanimed pandi seepärast, et oli vaja liikuda, kui hakkasid talused päriselt ostma.

Teoorjusaegse talurahva olustik.

Teoorjus. (0,5 tundi.)

M. a. j. III, lk. 72—76; E. a., lk. 48; 49—50.

1. Priikslaskmisele järgnevat aega kutsutakse teoorjuse ajaks seepärast et *inimene oli isiklikult pii kuid ta ei omanud mingid varandust.*
2. Harilikult käisid talust mõisas teol *teopoiss hobusega ja* ~~vaimu~~ *vaimutüdruk, hobusega*.
3. Korraline tegu seisis selles, et *teomespüüti* kogu aasta mõisas teol käima.
- +4. Peale korralise teo nõuti veel teisi orjusi; näiteid: *kibedat tööd, ajal kutsuti talust kogu pere mõisa teole. Talvel päidi vünavaoris, ja muid vajalikke töid tegemas.*
5. Millega tasuti maks: *viljaga ja päevadega* ~~mist~~.

6.

Talurahva kodune elu teoorjuse ajal. (1,75 tundi.)

M. a. j. III, lk. 77—89; E. a., lk. 48—49; 50—64.

1. Talu elamus olid järgmised ruumid:

Ruumi nimetus	Milleks seda tarvitati
Rehetuba	Tääl oli suur ahi ja mis jagas soo- just, valmistati toit ja elati, talvel elasid kõik loomad kui inimesed säälsid kogu.
Rehesõune	Tääl peksti reht ja hõiti vajalikke tarbe asju ja loomi.
Erikamber.	Tääl hõiti talvel tarbe asju, kuid suvel magati säälsid.
Tagakammi	Tääl hõiti talvel töidutaga vara- tustid.

2. Mööbluks tarvitati: puust valmistatud penke, laudu,
sänge kolme jalgsed järeid.

3. Ruume valgustati püru tulega.

4. Teoorjusaegne põllundus erines mitmeti meieaegsest:

	Millega erines
Väljade jaotus talude vahel	neil ei olnud põllud ühes vaid olid laiali pilbadud
Külvikord	Toimus ainult kolme järgus.
Põllutööriistad	olid väga algepärased ja puudu- likud.

+5. Talupoeg valmistas endale kõik tarvismineva, ostis ainult soola
rauda.

6. Teolise (vaimu) harilik leivakott sisaldas: hõõgane leib sikk
ja hapupiim.

+7. Nimetan kolm erinevust, millega teoorjusaegne rõivastis läks lahku meieaegsest:

- Mehed kandisid lühikesi pükse.
- 1) Teoorja aegsed inimesed valmistasid riide ise.
 - 2) Teoorja aegsed inimesed õmblesid riide endile ise. (Kale köideti vööd)
 - 3) Naised kandisid tikutud pluši juulist seelikut.

+8. Joonistan mõne omapärase teoorjusaegse tarberiista:

Haridusolud. (20 min.)

M. a. j. III, lk. 90—93.

1. Millised koolid olid talurahva tarvis? küla koolid, köstri koolid ja kihelkonna koolid.
2. Koolis õpetati: Tulgemist, arvutamist ja kirjutamist.

+3. Üldiselt edenes hariduse levimine visalt; põhjusi: et mõisnikud selle vastu olid.

Uued talurahvaseadused.

Talurahvas otsib väljapääsu raskest olukorrast. (0,5 tundi.)

M. a. j. III, lk. 94—97; E. a., lk. 65—68.

1. Talupoegade rahutuste põhjusi: *te nende elu oli väga raske mõnikord m võtsid oalt talusi talupoegade käest ja asutasid karja mässad kuna talupoegadele sai siis rohkem tege.*
2. Kohad, kus rahutused võtsid laiemat ulatust: *Tühajärve, Mahtsa, Vastseliina*
- +3. Rahutused suruti maha (kuidas?) *et karistusaljad käisid mööda maa ja võtsid mässu algatajaid vangid*
4. Usuvahetusega loodeti (mida?) *et keiser annaks rahvale maa kuid k nende lootused ei täinud täide.*

Uued talurahvaseadused (1849 ja 1856). (15 min.)

M. a. j. III, lk. 98; E. a., lk. 68—70.

1. Uute talurahvaseaduste ilmuniseks andsid põhjust: *et talupaja elu oli raske ja oli väga parandamist*
2. Uued seadused pakkusid talupoegadele järgmisi paremusi:
 - 1) *maad jäid küll mõnikord, kuid talupärg võis seda renti makstes tarvitada.*
 - 2) *Talupärg võis vahetada maa ja oli parem.*
 - 3) *Talupoegadel oli õigus talu päriks võtta*

+3. Kui vanad on uued talurahvaseadused a) L.-Eesti kohta: *90 a*

b) P.-Eesti kohta: *83.*

Talurahva liikumised seoses uute seadustega. (0,5 tundi.)

M. a. j. III, lk. 99—103; E. a., lk. 70—71; 73—74.

1. Mis tekitas uute seaduste puhul käärimisi talupoegade seas? *Talu-*

*pojad tahavad teada kas on järele
ära alitegu.*

2. Koostan „Mahtra sõja“ kohta lühilausealise jutustuskava:

1)

3. Eestlaste väljarändamise põhjusi: *Oli kuulduki
et keisril on tühi maa.*

+4. Esimesed eesti asundused loodi (kus?) *Krimmis ja
Tamaaras.*

Eestlased sammuvad majandusliku tõusu teed. (1 tund.)

M. a. j. III, lk. 104—108; E. a., lk. 71—72; 73.

1. Mõisnikud olid huvitatud talude raharendile viimisest. Miks?

*Tulid välja põllutöö masinad, mille ostmi-
seks oli tarvis raha.*

- +2. Rendisumma tasumisega oli talupoegadel raskusi; näiteid:

*halvasti haritud maaal andis nüpälpe
saaki et pere hädavajavalt sai ära
maksma müükiks aga ei jätkunud.*

3. Talude kruntipanemine pakkus talupoegadele järgmisi paremusi: ei

*läinud hõõnega kaotsi ükelt põllult teisele
käimise ga, võis sisse seada niisuguse
külvi korra nagu tahtis teisi põlvn
vaja arvestada.*

- S. 4. Miks talupojad alul kõhklesid talude ostmisel? *Olid kättes
igasugused kuulujutud, et mõisnikud
meelitavad talupoegadelt maa ja võtavad
talud tagasi.*
5. Talude päriksostmine pakkus talupoegadele järgmisi paremusi: *et
nad saad nüüd kõik maa, mis ko
maa andis ja võisid kasa maa eest
paremini hoolitseda.*

Talupojad vabanevad mõisniku eestkoste alt. (15 min.)

M. a. j. III, lk. 108—110; E. a., lk. 72—73.

1. Uus valla-kogukonna seadus erines endisest järgmiselt: *sest
valdali kogu võis kokku astuda millal
tahtis selleks ei olnud tarvis mõisni-
ku luba kogude otsused ei kuulunud mõis-
niku hinnitusele, talupojad said liikumisvaba-
duse.*
- +2. Praegune vallavolikogu ja -valitsuse valimiskord erineb eelmisest
selle poolest

3. Arvutan, kui kaua on eestlased vabad mõisniku kodukari-õigusest. *52 aastat
vene valitsuse ajal olid eestlased vabad kodu-
kari õigusest.*

Linnad XIX sajandil. (20 min.)

M. a. j. III, lk. 110—112; E. a., lk. 74—75.

1. Mis takistas kuni XIX sajandi keskpaigani eestlaste asumist linnadesse? *Mõisnikud eestlased olid oma maa küljes
kinni ja mõisnik ei lubanud neil linna
asuda.*
- +2. Millega seletada paljude eestlaste ümberrahvustust linnades? *sest
linnades valitses sakslaste mõju.*

3. Kui XIX sajandi keskpaigani oli linnades sakslaste enamus (umbes 60—70%); käsitöö-vabadusega ja vabrikute tekkimisega muutus olukord kiiresti eestlaste kasuks. a) Järgneval diagrammil kujutan värviliselt sakslaste ja eestlaste arvulist koostist linnades. b) Sobivale kohale diagrammil kirjutan juurde, mis ameteid pidasid sakslased kui ka eestlased diagrammil näidatud aegadel:

XIX sajandi
I pool

--

XIX sajandi
II pool

--

Praegu

--

Kokkuvõtteks ja kordamiseks. (1,5 tundi.)

1. XVIII sajandi lõpul ja järgmise alguses hakkasid L.-Euroopa vabad mõtted tungima ka meie maale. Loendan katsed talurahva elu parandamiseks, mis andsid mõningaid tulemusi:

*Siinsele paramine, sündumine maha-
mendist teo ühendile, Talude päriks ostmine,*

2. Edasi järgnesid seadused, mis järk-järgult vabastasid eestlased mõisnikkude võimu alt:

Seadused	Tähtsamaid põhjusi nende seaduste ilmuniseks
Pärisorjusest vabas- tamise seadus	<i>Hakkasid liikuma igasugused kõuelujutud ja mitmel pool hakkas rahvas mässama</i>
Uued talurahva- seadused	
Uus kogukonna- seadus	

3. Järgnev skeem kujutab üldjoontes eestlaste vabanemist mõisnikkude mõju alt.

- a) Kirjutati skeemi üksikutele osadele (vasemale) juurde, mis ajast algas (Vene ajast alates) selline olukord, nagu skeemiosa näitab.
- b) Kirjutati skeemiosadele juurde, mis tabavalt iseloomustaks seda olukorda, mida skeemiosa kujutab (näit.: Ihunuhtlus kaob. Talud pannakse krunti ja ostmise algab jne.).
- c) Soovi korral värvin skeemi nõnda, et ta paistaks veel näitlikumana.

Talupojad vabanevad mõisniku mõju alt.

Mõisnik		
Talupojad		
Õigused: Omavalitsus Kodukariõigus Liikumisvabad. jne.	Maa	Isik

Mõisnik	
Talupojad	
Õigused	Maa

Mõisnik	Talupojad
Õigused	

Mõisnik	Talupojad

4. a) Kirjutan ajajoonele tähtsamad sündmused ja aastaarvud.
 b) Ajajärgu-ristkülikud värvin (hõredalt) eri värvidega.
 c) Ajajärgude alla vastavatesse lahtritesse kirjutan järgmised laused:
 „Talupoegadele pandi perekonnanimed. Mõisnik ei tohtinud talu-
 maid mõisamaa külge liita. Mõisnik võis talupoegi müüa ja kinkida.
 Hoogus siirdumine vene usku. Valla-kogukonna valitud ametnikud
 kuulusid mõisniku kinnitamisele. Talupoegi kutsuti eesnime ja
 koha- või isanime järgi. Mõisnik haris oma põllud palgalise töö-
 jõuga (moonameestega).“
 d) Kirjutan veel lauseid omalt poolt.

